

OBSAH

Předmluva	5
A. PŘEDMĚT SOCIALISTICKÉ PEDAGOGIKY A JEJÍ METODY	9
Definice pedagogiky (9) — Základní pojmy socialistické pedagogiky (10) — Poměr pedagogiky a výchovy (12) — Prameny pedagogiky jako vědy (13) — Metody pedagogiky jako vědy (13) — Užitečnost studia pedagogiky (15)	
B. CÍL A OBSAH VÝCHOVY	16
1. Cíl a úkoly výchovy v socialistické společnosti	16
Podstata výchovy (16) — Funkcionální působení (19) — Intencionální působení (19) — Třídní charakter výchovy (21) — Výchova v socialistické společnosti (22) — Objektivní ráz cíle komunistické výchovy (23) — Složky výchovy (23) — Rozumová výchova (23) — Polytechnická výchova (24) — Pracovní výchova (24) — Mravní výchova (25) — Estetická výchova (26) — Tělesná výchova (26)	
2. Obsah výchovy a vzdělání v socialistické škole	27
Pojem obsahu vzdělání	27
Vzdělání a mravnost (27) — Souvislost vzdělání s potřebami společnosti (28) — Struktura vědomostí (29) —	
Druhy vzdělání	31
Všeobecné vzdělání (31) — Odborné vzdělání (32) — Všeobecné polytechnické vzdělání (32) — Teoretické a praktické vzdělání (34) — Materiální a formální vzdělání (34)	
Učební plány, osnovy, učebnice	35
Učební plán (35) — Učební osnovy (38) — Mezipředmětné vztahy (39) — Učebnice (40) — Vztah vědy a učebního předmětu (40)	
Programované učení (vyučování)	42
Psychologický základ programování (43) — Pressey, Skinner (43) — Landa (43) — Principy programovaného učení (44) — Realizace principů programovaného učení (46) — Problémy programovaného učení (46) — Programování a realita (48) — Přednosti programovaného učení (49)	
Význam cíle a obsahu výchovně vzdělávací práce	50
Cíl výchovy a učební pomůcky (50) — Cíl výchovy a programované učení (50) — Cíl výchovy a struktura školství (50)	
C. PODMÍNKY VÝCHOVNĚ VZDĚLÁVACÍ PRÁCE	52
1. Vzájemná souvislost vnějších a vnitřních podmínek výchovy	52
Problém vychovatelnosti a vzdělatelnosti (53) — Pedagogický naturalismus (54) — Názory sociálních pedagogů (55) — Názory pedagogiky hodnot (kultury) (55) — Pedologie (55) — Názory socialistické pedagogiky na dědičnost, prostředí a výchovu (56)	
2. Psychologické podmínky výchovy	58
Psychologické problémy vztahu žáka a učitele	59
Psychologické problémy vyučování	60
Psychologické otázky soustavy učiva	63
Učení	65

3. <i>Psychologie školní třídy</i>	69
Problémy skupiny dětí	69
Pojem skupina a kolektiv (69)	
Druhy skupin	71
Primární a sekundární skupina (71) — Spontánní skupiny hrové (72) — Tlupa (72)	
Školní třída	73
Prostředí třídy (74) — Dynamika školní třídy (74) — Sociální distence a sociální intimita (75) — Sympatie a antipatie (75) — Styk, kontakt (76) — Sociogram (77) — Sociální místo (78) — Vrstvení skupiny (79)	
Vztahy mezi vedoucím a vedenými	80
Autostereotyp (81)	
Vliv skupiny na výkon jedince	81
Skupina a řešení problémů	82
Řešení problémů diskusí (82) — Konflikt (83)	
4. <i>Logické základy učení a vyučování</i>	84
Vytváření poznatkových systémů	84
Rozvíjení myšlení žáků	85
Logika a vyučovací metody	87
Algoritmy	87
5. <i>Věkové a individuální zvláštnosti dětí a mládeže</i>	90
Mladší školní věk (90) — Období dospívání (91) — Střední školní věk (92) — Starší školní věk (94) — Individuální zvláštnosti (95) — Poznávání žáků (96)	
6. <i>Speciálně pedagogické problémy dětí ve všeobecně vzdělávacích školách</i>	97
Patologie výchovného prostředí (98) — Neurotické poruchy u dětí (99) — Psychopatologické poruchy u dětí (100) — Delikvence dětí a mládeže (100) — Mentální poruchy (100) — Poruchy dětské řeči (101) — Poruchy čtení, psaní a počítání (105) — Levoruké dítě ve škole (105) — Poruchy sluchu u dětí (106) — Poruchy zraku u dětí (108) — Tělesné vady u dětí (110) — Defektní dítě ve škole všeobecně vzdělávací (112)	
D. PROSTŘEDKY VÝCHOVY A VZDĚLÁNÍ	113
Vývoj názorů na vyučování	113
Racionalizace výchovných a vzdělávacích postupů (113) — Krajnosti racionalizace (114) — Odklon od krajní racionalizace (115) — Pracovní škola (115) — Pedagogika prožitku (116) — Výchova jako životní proces (117) — Celostní vyučování (118) — Činná škola (118) — Kritika reformního hnutí (119)	
I. VYUČOVÁNÍ JAKO HLAVNÍ PROSTŘEDEK VÝCHOVY A VZDĚLÁNÍ	119
1. <i>Vytváření a osvojování vědomostí a dovedností (návyků) při vyučování</i>	120
Vědomosti a dovednosti (návyky)	120
Výchovný charakter vyučování	121
Vytváření vědeckého světového názoru (123) — Překonávání přežitků ve vědomí lidí (123) — Výchova k vědeckému ateismu (124)	
2. <i>Problémové vyučování</i>	124
Vědomosti a rozvíjení myšlenkových schopností (124) — Vztah myšlení a obsahu vzdělání (125) — Rozvoj žákova myšlení jako cíl učitelovy práce (126) — Problémová situace a poznávací úkol jako základ porozumění učivu (127) — Předmětná činnost v rozvoji myšlení žáků (128) — Rozvoj myšlení při samostatné práci (130)	
3. <i>Zásady výchovně vzdělávací práce</i>	131
Zásada názornosti (132) — Zásada uvědomělosti a aktivity žáků (133) — Zásada soustavnosti (133) — Zásada přiměřenosti a individuálního přístupu (134) — Zásada trvalosti (134)	

4.	<i>Zásady mravní výchovy</i>	135
	Zásada komunistické cílevědomosti mravní výchovy (136) – Zásada spojování náročností na žáky s úctou k nim (136) – Zásada účinnosti mravní výchovy (136) – Zásada výchovy v kolektivu (136) – Zásada jednoty požadavků a výchovného působení (137) – Zásada zřetele k věku a individuálním odlišnostem žáků (137) – Zásada využívání kladných rysů (138)	
5.	<i>Metody výchovně vzdělávací práce</i>	138
	Postavení metod výchovně vzdělávací práce v soustavě pedagogické teorie (138) – Funkce metod slovního projevu mluveného a psaného] Obecná charakteristika (139) – Zvláštnosti metod slovního projevu (140) – Vyprávění (140) – Popis a vysvětlování (141) – Přednáška (142) – Rozhovor (143) – Metody slovního projevu psaného (143) – Metody grafického projevu (144) – Metody názorné, obecná charakteristika (145) – Pozorování a předvádění (145) – Metody praktických prací. Obecná charakteristika (146) – Názorné a praktické metody a rozvoj myšlení žáků (147) – Zkoušení vědomosti a dovednosti (149) – Testy (150) – Normy hodnocení prospěchu (151)	
6.	<i>Metody komunistické mravní výchovy</i>	152
	Třídění metod mravní výchovy (152) – Metody přesvědčování (152) – Metody cvičení (153) – Metody povzbuzování a trestání (154)	
7.	<i>Školní hodnocení žáků</i>	155
	Hodnocení žáků jako prostředek výchovy (155) – Pojem školního hodnocení (156)	
	Vliv školního hodnocení na žáky	157
	Vliv na činnost a osobnost člověka (157) – Cíl výchovy a hodnocení žáků (157) – Objektivnost školního hodnocení (158) – Podmínky výchovného účinku školního hodnocení (160)	
	Úsilí o dynamické a jednotné školní hodnocení žáků	161
	Funkční jednotá školního hodnocení (161) – Zhodnocení parciální (162) – Emocionální a racionální momenty při hodnocení (162) – Frekvence parciálního hodnocení (163) – Zobečňování při školním hodnocení (164) – Syntéza školního hodnocení (165) – Myšlenka kompenzace (165) – Komplexní hodnocení (166)	
8.	<i>Organizační formy výchovně vzdělávací práce</i>	167
	Vyučovací hodina a její význam v práci učitele a žáků	167
	Znaky dobré vyučovací hodiny (požadavky na vyučovací hodinu)	167
	Jasně vymezení obsahu vyučovací hodiny (168) – Vzájemná spojitost vyučovacích hodin (168) – Jednota vzdělávací a výchovné stránky ve vyučovací hodině (168) – Zajištění aktivity žáků při vyučovací hodině (168) – Účelné využití času při vyučovací hodině (169) – Zajištění vyučovacích prostředků pro úspěšnou práci při vyučovací hodině (169) – Ucelenost vyučovací hodiny a dosažené výsledky (170)	
	Základní činnosti ve vyučovací hodině a její struktura	170
	Základní činnosti ve vyučovací hodině (170) – Struktura vyučovací hodiny (170)	
	Zvláštnosti vyučovací hodiny při vyučování na různých věkových stupních	171
	Zvláštnosti vyučovací hodiny při práci v odděleních	172
	Rozvrh hodin	173
	Skupinové vyučování	173
	Domácí práce žáků	174
	Práce učitele s jednotlivými žáky	175
9.	<i>Moderní učební pomůcky</i> §	176
	Dělení pomůcek (176)	
	Audiovizuální pomůcky	178
	Prostředky realizace programového učení	178
	Programované učebnice (178) – Presseyho vyučovací stroj (179) – Skinnerův stroj (179) – Stroj Crowderův (179) – Automatické učebny (180) – Gordon Pask (180) – V. A. Artemov (180) – Kombinované vyučování (181) – Československé vyučovací stroje (181) – Požadavky na vyučovací stroje (181)	

Zařízení pro uchování informací	182
Kombinace prostředků	182
Použití v hromadném vyučování a individuálním studiu	183
Vnitřní zařízení moderní učebny	184
Odborné pracovny	184
Učební pomůcky v systému výchovně vzdělávací práce	185
II. MRAVNÍ VÝCHOVA	186
1. <i>Obsah mravní výchovy</i>	186
Obsah mravní výchovy v socialistické společnosti	187
Obsah mravní výchovy ve škole	188
2. <i>Proces mravní výchovy</i>	188
Problém etap výchovného procesu (188) — Obsah jednotlivých etap (190)	
3. <i>Výchova v duchu kolektivismu</i>	192
Kolektivní výchova v marxistické pedagogické teorii a praxi	192
Kolektivní výchova v systému socialistické výchovy	193
Úloha žákovského kolektivu ve škole (193) — Kolektivní vztahy a jejich vytváření (195)	
Metody vytváření a výchovy žákovského kolektivu	198
Etapy vývoje žákovského kolektivu (198) — Metoda perspektivních linií (200) — Metoda paralelního působení v kolektivu (201) — Metoda upevňování a vytváření tradic v kolektivu (202)	
4. <i>Výchova k socialistickému vlasteneckému a proletářskému internacionalismu</i>	204
Vývoj vlastenecké výchovy (205) — Podstata socialistického vlasteneckého a proletářského internacionalismu (207) — Vývoj vlasteneckých citů a výchova k socialistickému vlasteneckému (209)	
5. <i>Výchova k socialistickému poměru k lidem</i>	212
Vztah dětí k rodičům a sourozencům (212) — Výchova k čestnosti a pravdomluvnosti (213) — Výchova k sebevědomí a skromnosti (214) — Výchova k správnému společenskému chování (216) — Pěstování vzájemné pomoci a solidarity mezi lidmi (216)	
6. <i>Výchova k uvědomělé kázní</i>	217
Socialistická kázeň a její základní rysy	217
Podstata uvědomělé kázně (217) — Vlastnosti uvědomělé kázně (218)	
Výchova ke kázní ve škole	219
Postup při ukáznňování (220) — Kázeň jako cíl, výsledek a prostředek výchovy (220) — Kázeň a školní řád (221)	
Metody výchovy k uvědomělé kázní	222
Výchovný význam pochvaly a povzbuzení (222) — Výchovný význam napomenutí a trestu (223) — Výchova jednotlivých neukázněných žáků (224) — Výchova neukázněného kolektivu (224)	
III. PRACOVNÍ VÝCHOVA	225
Význam práce pro společnost a pro osobnost	225
Pojem práce (226) — Význam práce pro společnost a pro osobnost (226) — Vývojové tendence práce (227)	
Úkoly a obsah socialistické pracovní výchovy	227
Hlavní úkoly výchovy k socialistickému poměru k práci (227) — Obsah socialistické pracovní výchovy (229)	
Metody a formy pracovní výchovy	232
Některé metodické problémy (232) — Formy pracovní výchovy (235)	
IV. ESTETICKÁ VÝCHOVA	236
Podstata a poslání estetické výchovy	236

Pojem estetické výchovy (236) – Receptivní poslání estetické výchovy (236) – Smysl aktivní estetické výchovy (237)	
Všeobecná estetická výchova	238
Nedostatky obecné estetické výchovy (239)	
Metody a prostředky estetické výchovy	240
Vlastní estetické činnosti dětí v poměru k receptivní estetické výchově (240) – Tvořivost (240) – Výchova prostředím (241) – Emocionální působení (242) – Rozbor uměleckého díla (242) – Hlediska analýzy uměleckých děl (243) – Zjištění společenské hodnoty uměleckého díla (244) – Volba ukázky (245) – Ukázka výtvarného uměleckého díla (246) – Ukázka hudebního díla (248) – Metodika aktivní estetické výchovy (250)	
V. TĚLESNÁ VÝCHOVA	251
Podstata a poslání tělesné výchovy	251
Tělocvik a tělesná výchova (251) – Tělesná kultura (251)	
Význam tělesné výchovy pro formování osobnosti	252
Zdravotní poslání tělesné výchovy (252) – Tělovýchovné činnosti a mravní vlastnosti (252) – Přenos vlastností (253) – Souvislost tělesné výchovy s výchovou estetickou (253) – Vztahy mezi výchovou tělesnou, rozumovou a pracovní (255)	
Tělesná výchova mládeže jako obecný požadavek výchovy	255
Požadavek správné životosprávy (256) – Požadavek hygieny (256) – Držení těla (257) – Péče o smyslové orgány (257) – Otužování (257) – Správná výživa (257) – Proti-alkoholní a protikuřácká výchova (258)	
Tělesná výchova ve škole	258
Cíle tělesné výchovy na jednotlivých stupních škol (258) – Úkoly školní tělesné výchovy (259) – Výkonnost a klasifikace (260)	
Prostředky školní tělesné výchovy	260
Gymnastika a základní tělesná výchova (260) – Odznak zdatnosti (260) – Sport mládeže (261) – Raná sportovní specializace (261) – Hry (261) – Turistika (262) – Branné zaměření v tělesné výchově (262)	
E. VÝCHOVNÉ A VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE	264
1. Škola a školská soustava	264
Demokratizace vzdělání (264) – Délka povinné školní docházky (265) – Jednotnost školské soustavy (266)	
Československé školství	267
Výchova dětí předškolního věku (268) – Základní devítiletá škola (268) – Střední vzdělání (268) – Podnikové školy (269) – Vysoké školy (269) – Vědecká aspirantura (271) – Studium při zaměstnání (271)	
Sovětské školství	271
2. Vedení a správa školy	275
Systém řízení (275)	
Ředitel školy a jeho zástupce	275
Vnitřní kontrola školy	278
Kontrola mimotřídní a mimoškolní práce	278
Zabezpečování materiálních podmínek pro práci školy	280
3. Výchova ve společenských organizacích	281
Význam společenských organizací (281) – Výchova jako součást jejich programu (282) – Prostředky výchovy (283) – Teorie a praxe společenských organizací (283)	
Poslání a úkoly mládežnické a dětské organizace	283
Stručná historie (283) – Sdružování, inspirování a vedení mládeže při společenském uplatnění (284) – Respektování potřeb a podmínek současné mládeže (285) – Respektování životních úkolů dorůstající generace (285)	

Obsah, metody a formy výchovy v ČSM a v PO ČSM	285
Okrupy výchovné činnosti (286) – Konkretizace obsahu výchovy (288) – Metody výchovy (289) – Formy výchovy a formalismus (290) – Organizační uspořádání (291)	
Vzájemné vztahy společenských organizací a institucí při výchově mládeže	293
KŠČ a ČSM (293) – ČSM a PO ČSM (293) – ČSM a škola (295)	
4. <i>Rodina a škola</i>	298
Rodina jako výchovný činitel	298
Postavení rodiny v socialistické společnosti (298) – Vzájemné vztahy mezi rodiči a dětmi (300) – Soustava výchovného poradenství na ZDŠ (300)	
Vzájemné vztahy rodiny a školy	301
Styk rodičů a vychovatelů, žákovské knížky (302) – Obsah třídní schůzky (303) – Sdružení rodičů a přátel školy (304)	
5. <i>Veřejná výchovná péče o děti</i>	305
Domy pionýrů a mládeže (306) – Stanice mladých techniků (306) – Stanice mladých přírodovědců (307) – Stanice mladých turistů (307) – Školní družiny pro žáky 1.–5. ročníku a školní kluby pro žáky 6.–9. ročníku (307) – Školy s celodenní péčí a školy internátní (309) – Dětské domovy (309)	
F. OSOBNOST UČITELE	311
Patos učitelství (311)	
Syntetická povaha učitelství a její poznatelnost	312
Typologie osobnosti učitele	314
Pojem typu (315)	
Některé pokusy o typologii učitele	316
Pokus Döringův (316) – Pokus Lukův (317) – Pokus Lehmannův (318) – Jan Režný (319) – J. Vaněk (319) – J. V. Klima (319) – Pokus Vorwickelův (320) – Caselmann (321)	
Vyučovací metoda a typ učitele	323
Typologie v pojetí pedagogiky buržoazní a socialistické	324
Význam typologie učitelovy osobnosti	324
Výchova k učitelství	326
Vzdělání všeobecné, odborné a pedagogické jako prostředek k žádoucí syntéze	327
Osobnost socialistického učitele ve výchovném procesu	329
Učitel a žák (331) – K otázce hodnocení činnosti učitele (332) – Smysl učitelství (332)	
Rejstřík (zpracovala Eva Weberová)	334